

**TEXNOLOGIYA TA'LIMI BO'YICHA AMALIY MASHG'ULOTLARNI
MILLIYLIK ASOSIDA TASHKIL QILISH ASOSLARI**

*Ziyodullayeva Aziza
GulDu talabasi*

Anotatsiya: Ushbu maqola umumiy o'rta ta'lim maktablarida texnologiya fanini darslarini milliy hunarmandchiligimiz va qadriyatlarimizdan foydalangan holda tashkil qilishimiz haqida mulohazalar yuritilgan.

Kalit so'zlar: hunarmandchilik, metall, gazlama, degrezlik, pixtakorlik, kandakorlik, misgarlik, sandalchilik, savatchilik, kulolchilik, zardo'zlik, kashtachilik, do'ppichilik, pichoqsozlik

Umumiy o'rta ta'lim maktablari texnologiya ta'limi uchun qabul qilingan DTSni maqsadi yosh avlodni milliylikimizdan, o'tmishdagi va hozirda faoliyat ko'rsatayotgan milliy xalq hunarmandchilik sohalariga oid boshlang'ich bilimlar berish, boshlang'ich tayanch ko'nikma va malakalarga ega qilishdan iboratdir. Umumiy o'rta ta'lim maktab texnologiya ta'limi o'qituvchilari ushbu DTS asosida tuzilgan o'quv dasturlari bo'yicha rivojlanish toqozosi bilan ayrim hollarda o'zgartirish va qo'shimchalar kiritgan holda, yog'och va metallarga ishlov berishga asoslagan milliy xalq hunarmandchilik sohalarini bo'yicha 5-9 sinf o'quvchilariga boshlang'ich bilimlar berish va boshlang'ich ko'nikmalarga ega qildirishlari kerak. Buning uchun texnologiya ta'limi(hozirgi DTS bo'yicha) o'qituvchilari 5-7 sinflarda 2-4 o'quv soati mobaynida milliy xalq hunarmandchilik turlari, tarixi, ularda tayyorlanadigan mahsulot buyumlar va turlari, xalq hunarmandchilik maktablari, xalq hunarmandchilik sohalarini asoschilari haqida, 8-9 sinflarda 14-10 o'quv soati mobaynida bevosita milliy xalq hunarmandchilik texnologiyalarini, hunarmandchilik korxonalarini ishlab chiqarishining uslubiy asoslarini, ularni bozor sharoitida faoliyat ko'rsatish va rivojlanish istiqbollarini o'rgatish lozim bo'ladi.

Texnologiya ta'limi o'qituvchisi oldida mavjud o'quv dasturlari asosida texnologiya ta'limi yo'nalishlari bo'yicha yog'och, metal, gazlama va turli xildagi materiallarga ishlov berishga asoslangan milliy xalq hunarmandchilik turlarini, qaysi tartibda o'quvchilarga o'rgatish kerak degan muammoni hal qilish vazifasi turadi. Ko'p yillik tajribalarimizdan kelib chiqqan holda, o'quvchi yoshlarni yosh xususiyatlari va hunarmandchilik texnologiyasi mohiyati bo'yicha milliy xalq hunarmandchilik sohalarini qo'yidagi tartibda o'qitish maqsadga muvofiqdir.

1. Milliy xalq hunarmandchilik sohalarini ularda ishlatilayotgan material turiga qarab umumlashtirish, ya'ni yog'ochga ishlov berishga asoslangan milliy xalq hunarmandchilik sohalarini, metallga ishlov berishga asoslangan, gazlamaga ishlov

berishga asoslangan, turli xil material(tosh, suyak, tuproq gelina, plastmassa va boshqalar)larga ishlov berishga asoslangan milliy xalq hunarmandchilik sohalariga o‘tish kerak.

2. Texnologiya ta’limini yo‘nalishlari bo‘yicha yog‘och va metall hamda gazlamalarga ishlov berishga ta’lluqli hunarmandchilik sohalaridan o‘quv dasturi bo‘yicha qaysi birini o‘qitishni soha murakabligiga qarab, sinflarga taqsimlash kerak.

3. Yosh avlodni u o‘tmishdagi milliy xalq hunarmandchilik texnologiyalaridan imkon qadar xabardor qilish zaruriyati bo‘yicha ayrim mavzularni to‘garaklarda o‘qitish lozim bo‘ladi.

Yuqorilardan milliy xalq hunarmandchilik sohalarini ishlov berilayotgan materiali bo‘yicha umulashtiramiz va sinflararo quyidagicha o‘qitish tartibini tuzishni tavsiya qilamiz.

Yog‘ochlarga ishlov berishga asoslangan milliy xalq hunarmandchilik sohalariga yog‘och o‘ymakorligi, beshikchilik, aravachilik, egarchilik, sandiqchilik, sandalchilik, savatchilik, buyrachilik, karovot(suri)chilik, musiqa cholg‘u asboblarini tayyorlaydigan hunarmandchilik, mebelchilik, milliy rom va eshiklar, o‘y jihozlari tayyorlaydigan hunarmandchilik va boshqalar kiradi.

Metallarga ishlov berishga asoslangan milliy xalq hunarmandchilik sohalariga degrezlik, pixtakorlik, o‘ymakorlik, chilangarlik, zargarlik, pichoqsozlik, misgarlik, kandakorlik va boshqalar kiradi.

Gazlamalarga ishlov berishga asoslangan milliy xalq hunarmandchilik sohalariga kashtachilik, quroqchilik, zardo‘zlik, choponchilik, do‘ppichilik, gilamchilik, kiygizchilik, ko‘nchilik, mo‘ynachilik, so‘zana-pardachilik, poyafzal kosibchiligi va boshqalar kiradi.

Turli xil materiallarga ishlov berishga asoslangan milliy xalq hunarmandchilik sohalariga ganchkorlik, haykaltaroshlik, qo‘lolchilik, suyak va tosh o‘ymakorligi, tandirchilik, qandolatchilik va boshqalar kiradi.

Sinflararo o‘qitilishi quyidagicha bo‘lsa maqsadga muvofiq bo‘lardi.

5 va 8-9(yuqori sinflarda bevosita mahsulot tayyorlash) sinflarda yo‘nalishlarga mos holda yog‘ochga ishlov berishga asoslanganlardan yog‘och o‘ymakorligi, beshikchilik (o‘ymakorlikka asoslangan), egarchilik (o‘ymakorlikka asoslangan), metallga ishlov berishga asoslangan degrezlik, qo‘ymakorlik, chilangarlik, gazlamaga ishlov berishga asoslangan kashtachilik, quroqchilik choponchilik (kashtachilikka asoslangan), do‘ppichilik (kashtachilikka asoslangan), kabi hunarmandchilik sohalarini o‘qitish.

6 va 8-9 (yuqori sinflarda bevosita mahsulot tayyorlash) sinflarda yo‘nalishlarga mos holda yog‘ochga ishlov berishga asoslangan sandiqchilik, aravachilik, karovot(suri)chilik, metallga ishlov berishga asoslangan zargarlik, pichoqsozlik,

gazlamaga ishlov berishga asoslangan gilamchilik, ko'nchilik kabi hunarmandchilik sohalarini o'qitish.

7 va 8-9(yuqori sinflarda bevosita mahsulot tayyorlash) sinflarda yo'nalishlarga mos holda yog'ochga ishlov berishga asoslangan savatchilik, buyrachilik, sandalchilik, metallga ishlov berishga asoslangan misgarlik, kandakorlik, gazlamaga ishlov berishga asoslangan kiygizchilik, so'zana – pardachilik kabi hunarmandchilik sohalarini o'qitish maqsadga muvofiqdir.

To'garaklarda yosh avlodga yog'ochga ishlov berishga asoslangan musiqa cholg'u asbolarini tayyorlaydigan hunarmandchilik, mebelchilik, milliy rom va eshiklar, uy jihozlari tayyorlaydigan hunarmandchilik, metallga ishlov berishga asoslangan pxtakorlik, gazlamaga ishlov berishga asoslangan mo'ynachilik, poyafzal kosibchiligi va turli xil materiallarga ishlov berishga asoslangan milliy xalq hunarmandchilik sohalaridan ganchkorlik, haykaltaroshlik, kulolchilik, suyak va tosh o'ymakorligi, tandirchilik, qandolatchilik kabilarini o'rgatish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Agar umumiy o'rta ta'lim maktablarini texnologiya ta'limi uchun qabul qilingan DTSlarga tahlil asosida e'tibor qilsak, har qanday hunarmandchilikni asosi va uni yuzaga chiqaradigan hamda bezash vazifasini bajaradigan naqqoshlik haqida kam e'tibor qilingan. Texnologiya ta'limi o'qituvchisi buni e'tiborga olib, qaysi xalq hunarmandchiligi sohasi bo'lmasin, uni o'rgatishdan oldin o'quvchilarga albatta naqqoshlik haqida o'rgatish lozimdir. Chunki, qaysi xalq hunarmandchiligi sohasini olmang, unda tayyorlanayotgan buyum mahsulotini naqsh solmasdan mahsulotni bezak naqshsiz tayyorlay olmaydi. Shuning uchun texnologiya ta'limi o'qituvchisi hunarmandchilikda naqqoshlikni tutgan o'rni haqida o'quvchilarga o'rgatish kerak bo'ladi.

Milliy xalq hunarmandchilik texnologiyalarini o'quvchilarga DTS bo'yicha ko'p o'quv soati asosan 8-9 sinflarda ajratilgan. Texnologiya ta'limi o'qituvchisi 8-9 sinflarda yog'och, metall, gazlamalarga ishlov berishga asoslangan xalq hunarmandchilik texnologiyalarini o'quvchilar 5-7 sinflarda milliy xalq hunarmandchiligi bo'yicha olgan milliy xalq hunarmandchilik sohalari haqidagi bilim tasavurlar asosida bevosita xalq hunarmandchilik texnologiya(xalq hunarmandchiligida ishlatiladigan materiallar va asbob, moslama, texnik jihozlar, hunarmandchilikni texnologik usullari va boshqalar) asoslarini va hunarmandchilik mahsulotlarini ishlab chiqarish jarayonlari tashkil qilish hamda boshqarish asoslarini o'rgatishlari kerak.

Xulosa qilib aytganda umumtalim maktablaridagi muammolar hali tugamaydi chunki davlatimiz oldimizga qo'ygan maqsadlarga erishish uchun sidqidildan mehnat qilish talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi. 2019 yil 8 oktyabr
2. Kolosey N.S. Ispol'zovaniye oblaclnix texnologiy v obrazovatel'nom protsesse-usloviye dlya sovместnoy raboti pedagogov i uchashixsya / N.S.Kolosey– Rejim dostupa: <http://academy.edu.by/files/do%20ikspress/Kolosey.pdf%20>
3. Vaganova O.I., Dvornikova ye.I., Kutepov M.M., Luneva YU.B., Trutanova A.V. Vozmojnosti oblaclnix texnologiy v elektronnom obuchenii// Mejdunarodniy jurnal prikladnix i fundamental'nix issledovaniy. – 2017. – № 6-2. – S. 183-187.
4. Pedro León tiene un acuerdo de cinco años con el Levante [Pedro León has a five-year agreement with Levante] (in Spanish). Diario AS. 14 July 2007. Retrieved 20 January 2016.
5. M.Muxlibayev. Methodological foundations and solving integral problems by physics with labor training. <https://johuns.net/index.php/journal/issue/archive.html>